

essay «Menneskets fordrivelse fra kunsten» fra 1925 snakker José Ortega y Gasset om den nye kunstnerens aversjon mot å skulle ta på seg oppgaven å opphøye mennesket, og skriver mot slutten: «Når kunsten fralegger seg det menneskelige høytidelighet, mister den all transcendent betydningsfullhet og blir 'intet annet enn kunst', uten videre pretensjoner.»⁴ Det ironiske figurative maleri er «camp», ikke kitsch, og hører således til kunstverdenen. En kunstner som lager camp, vil typisk bruke et kitsch-motiv i en kunstkontekst. For å illustrere dette kan man tenke seg et maleri av elgen ved det blanke tjern hvor kunstneren har malt på et «Bading forbudt»-skilt. På denne måten oppnår kitsch «negativ prestisje» som Calinescu sier, man kan like kitsch fordi man vet at det ligger en ironisk distanse i bruken av den. Kitsch derimot er noe man holder på med fordi man legger en alvorlig inderlighet i det – hvor ligger det menneskelige alvoret i en minikopi av Michelangelos *David* farget rosa!

5. Kitschmakeren er opptatt av arketyper. Når Kulka omtaler motivene i den «universelle kitsch» skriver han: «They play on basic human impulses irrespective of religious beliefs, political convictions, race or nationality. They exploit universal subjects such as birth, family, love nostalgia, and so forth, which could, perhaps be further analyzed in terms of Jungian archetypes.»⁵ Noe som bekreftes negativt av Ortega y Gasset som er forbausende nær kitschbegrepet uten å bruke det: «Hvis den nye kunst ikke er forståelig for enhver, vil det sige, at dens beveggrunde ikke er de alment menneskelige.»⁶

6. Kitsch som en fluktrute fra hverdagen. Det er dette som gjør «moralfilosofen» Broch så sint. I sitt essay «Kitsch» fra 1986 beskriver Matei Calinescu kitsch som et systematisk forsøk på å flykte fra dagliglivet, en flukt til en personlig fortid (manifestert i souvenir-kulturen) eller til steder skapt av fantasien⁷ – kitsch er den type skjønnhet man ønsker å se ens dagligliv omgitt av.⁸

Hva er resultatet av disse kritikernes kitsch-syn? Jo, et patetisk og tilbakeskuende monster (eller satan om du vil) som kalles kitsch, og som tvinger deg til å delta i følelsmessige sterke situasjoner og fratar

4 José Ortega y Gasset: "The Dehumanization of Art", Doubleday Anchor Books 1956, s. 48

5 Kulka: op. cit. s. 27

6 Ortega y Gasset: op. cit. s. 8

7 M. Calinescu: *Five Faces of Modernity*, Duke University Press 1987, s. 244f

8 Ibid. s. 250

deg evnen til å føle «ekte» følelser når du virkelig ser et gråtende barn fordi følelsene dine er utbrukt av hedonistisk selvnøytelse.

Hvorfor så kitsch? Hvorfor ikke et snillere begrep – hvorfor et begrep på det klassisk-figurative maleri i det hele tatt? Vi lever jo tross alt i den postmoderne tid – alt er lov! Jeg skulle ønske det var slik, men på meg virker det som om postmodernismen godtar «alt» – bare ikke det lidenskapelige, hudlige maleri.

Den 13. august 1999 var jeg og medelev Hans Schamait til stede ved «Kulturdagene» i Gøteborg for å diskutere kitsch med kunsthistoriker Folke Edvards og kunstnerinne Mariann Wikstrøm. Wikstøm konfronterte meg i denne forbindelse med den liberale postmodernismen og mente at i dette perspektiv var skillet mellom kitsch og kunst overflødig. Svaret mitt formulerte jeg som et spørsmål ved en henvisning til kunstmessen i Köln: Hvis det er slik at vi lever i en postmoderne tid, hvorfor måtte da galleriene med figurative malere stille ut bakerst i lokalet i 1998, og hvorfor ble de nektet adgang i 1999? Mitt spørsmål ble ikke besvart ...

Flere steder der jeg har holdt foredrag er jeg blitt møtt med påstanden om at man med kitsch-begrepet «sparker inn åpne dører!», ovennevnte eksempel er i mine øyne talende nok, men jeg vil allikevel gå nærmere inn på det.

Det råder en tanke om pluralisme blant kunstvitere og kunsthistorikere som kan kalles en «ironisk pluralisme». Med dette mener jeg at man godtas som figurativ maler bare hvis man forholder seg distansert til det man maler. Betegnende er Kari J. Brandtzægs anmeldelse av Whitney-biennalen i *Morgenbladet* 5.5.00 hvor hun skriver om Currins figurative malerkunst: «En kunstner som fortsatt tyr til figurfremstillinger på en todimensjonal flate, er John Currin. Heldigvis gjør han det med et glimt i øyet. Hans kvinnemotiver er irriterende morsomme, og balanserer på grensen til det banale og vulgære. Currin leker med malerihistorien og plukker og mikser det som inspirerer ham, det være seg Botticellis venuser eller ukebladbilder.»

Og hva skal man si til de to eneste figurative elevene på Dundee-universitetet i Skottland som henvendte seg til meg etter at jeg hadde holdt et foredrag der, og ba meg om hjelp fordi de ble trakassert og mobbet av lærerne sine ettersom de malte og skulpturerte figurativt – de ble manisk oppmuntret til å holde på med video eller installasjon i